

Tórheðin granskar íborna vitan:

Íborin vitan skal ga

Fiskivinnan byggir í stóran mun á íborna vitan hjá starfsfólki, ið hava lært av egnum royndum. Stórir møguleikar fyri nýmenning liggja í íbornari vitan, men hon er torfør at seta orð á og deila við onnur. Tórheðin J. Jensen er farin undir at kortleggja íborna vitan og finna nýggjar hættir at gagnnýta hana.

Sildatrolararnir høvdu ein trupulleika. Sildin setti seg fasta í meskurnar, og tað gav teimum nógv eyka arbeiði við at vaska og bøta trolíð, og samstundis fór nógv sild til spillis.

Ein eyðsýndur máti at loysa trupulleikan var at minka meskurnar, men við tí fór trolíð at verða tyngri, og skipið fór at brúka meiri olju og fáa minni fisk.

So fingi nakrir royndir skiparar umborð á Finni Friða eitt hugskot. Teir høvdu lagt merki til, at sildin trýsti seg uppeftir, tá ið tað trongdist afturi í bellinum, sum er millum fornetið og posan. Tí var bert neyðugt at minka meskurnar í erva.

Hini skipini trúðu ikki, at hetta kundi vera nøkur loysn. Men tað vísti seg, at hugskotið hjá skiparunum riggaði fint, og skjótt fóru allir sildatrolararnir at minka ovastu meskurnar, og trupulleikin við sild, ið setti seg fasta í meskunum, var loystur.

– Ein tilíkk uppfinning kemur ikki av sær sjálvari. Menninir umborð á Finni Friða høvdu íborna vitan, sum teir høvdu fingið av drúgvum royndum í sínum yrki.

– Íborna vitanin var tó ikki nóg mikið til at loysa trupulleikan. Tøknin átti eisini ein stóran leiklut. Trolleygað gav skiparunum eina grafiska mynd av, hvussu fiskurin trongist í bellinum, og ein trolsimulator útroknaði gjøgnumstreymin í trolinum.

– Nýmenningin hendir, tá persónar við íbornari vitan samskipta við persónar við bókligari vitan. Tá hesir tosa saman og deila sína vitan, verða ábøtur og nýggjar uppfinningar gjørdar.

Tað sigur Tórheðin J. Jensen, sum er umsitingarleiðari hjá Varðanum í Gøtu. Tórheðin hevur í trý ár granskað, hvussu íborin vitan verður brúkt og deild.

Byrjaði sum fiskimaður

Tórheðin hevur sjálvur bæði íborna og bókliga vitan. Hann byrjaði sítt arbeiðsliv sum fiskimaður. Hann hevur verið tvey ár til skips, og hann hevur eisini arbeitt á flakavirki og alivirki og sum solumaður í Føroyum og í Fraklandi.

Tórheðin hevur handilsútbúgving frá Den Danske Eksportskole í Keypmannahavn. Samstundis sum hann hevur verið umsitingarligur

Tórheðin J. Jensen hevur spurt 50 fólk, sum starvast í fiski- og alivinnuni, hvussu tey brúka og deila sína vitan (Mynd: Maria Olsen)

leiðari hjá Varðanum í Gøtu, hevur hann tikið master-útbúgving í vinnufyrirlesing á Henley Business School í Onglandi. Í 2014 fór hann undir eina vinnuliga ph.d. verkætlan um mekanismurnar handan deiling av vitan grundað á royndir í nýskapan í føroysku fiski- og alivinnuni.

– Tað byrjaði við, at eg vildi granska í ósemjuni millum siðbundna arbeiðsmentan og nýmótans vinnumentan, sum er eitt stríð millum praktikalrar og teoretikalrar, ið vit síggja allastaðni í verðini. Í Føroyum kenna vit tað serliga væl frá ósemjum millum fiskimenn og fiskifrøðingar.

– Eg kom skjótt eftir, at fleiri høvdu granskað í nýtsluni av teoretiskari vitan í vinnulivinum, men at vitanin um ta íbornu vitanina hjá starfsfólki við ongari ella stuttari útbúgving var munandi minni.

– Íborna vitanin er nógv truplari at skjalfesta og at flyta. Tú kanst ikki lesa teg til hana í einari bók ella fáa hana senda frá øðrum í einum telduposti.

– Íborin vitan er grundað í tí, sum tú gert, og kemur av egnum royndum. Tú kanst ikki læra at súkkla við at lesa um súkkla í eini bók. Ei heldur kanst tú lesa teg til

at blíva sjómann. Tú mást royna tað sjálvur, og tá tú hevur lært tað, gloymir tú tað ongantíð aftur, sigur Tórheðin.

Íborin vitan hevur serliga stóran týdning í lágtøkniligum vinnum sum fiskivinnu og landbúnaði. Tey flestu, ið starvast í hesum vinnum, eru annaðhvørt ófaklærd ella hava verkliga útbúgving, sum mest krevur praktiskar royndir.

– Tað er náttúran í hesum vinnum, ið krevur íborna vitan. Ein kann lesa nógv um fisk og um kríatúr, men ein kann ikki skilja, hvussu laksur ber seg at í ymiskum støðum uttan at vera har, ið laksurin er.

Kortleggur vitan

Tórheðin hevur sett sær fyri at kortleggja íbornu vitanina í fiski- og alivinnuni í Føroyum.

Hann hevur valt sær 50 royndar starfsfólk, ið starvast hjá ella samstarva við tvær stórar føroyskar fyrirkur – Varðan í Gøtu og Hiddenfjord í Vágum. Tey umboða alla virðisketuna – dekkarar, trolfólk, skipasmiðir, stýrimenn, skiparar, maskinmeistarar, smoltalarar, góðskueftirlitsfólk, sölufólk og leiðarar.

– Eg royni at fáa persónin at fara í arbeiðsstøðuna og spyrji, hvussu

hann hevur fingið sínar royndir og vitan, og hvussu hann deilir hana við onnur.

– Eg havi serliga áhuga fyri, um persónarnir hava verið við í onkrari nýmenning av eini vøru ella tilgongd, og spyrji, hvussu tað er komið í lag, hvat teir hava gjørt, og hvønn teir hava tosað við, sigur hann.

Tórheðin leggur stóran dent á at fáa hugsanir og tulkningar hjá starfsfólki fram og spyr eisini, hvat tey halda vera týðningarmikið í teirra arbeiði og avgerandi fyri, at úrslitið verður gott.

– Ein dekkari svarar til dømis, at tað hevur størstan týdning at hava eyguni ordiliga við sær, so ein sær, hvat er við at henda, áðrenn tað hendir. So kann ein til dømis fanga eina spleysing, sum er við at fara, áðrenn hon fer.

– Ein maskinstjóri heldur tað hava størstan týdning at hava tekniskt innlit, so ein veit, hvussu maskinurnar virka, og hvussu tær uppføra seg, tá tær ikki virka.

Hóast bæði dekkarin og maskinstjórin hava íborna vitan um sitt arbeiði, er munur á, hvørjar møguleikar teir hava fyri at finna eina loysn, tá teir renna seg í ein trupulleika.

– Maskinstjórin hevur bæði íborna og bókliga vitan, sum hann kann brúka. Hann kann fara á internetið og finna upplýsingar um júst ta pumpuna, sum er í ólagi, og lesa seg fram til, hvussu hann skal loysa trupulleikan.

– Dekkarin fær einki burtúr at fara á internetið, tí hansara vitan er bert íborin. Hann tosar við hinar umborð, og so finna teir í felag eina loysn, sigur Tórheðin.

Vitanir skulu arbeiða saman

Samskipti millum fólk við íbornari vitan og millum fólk við íbornari og bókligari vitan er avgerandi fyri alla nýmenning.

– Umborð á skipi eru serliga góðar umstøður til at deila íborna vitan, tí har eru menninir saman alt samdøgrið í eina viku ella meir. Teir tosa um trupulleikar, sum teir renna seg í, meðan teir eta, og á summum skipum kunnu teir eisini fara upp á brúnna at skjóta upp broytingar, sum kunnu loysa ítøkiligar trupulleikar

– Tað ber ikki til á einum virki, har øll fara til hús klokkan fimm og ikki síggjast aftur fyrrenn næsta dag, sigur Tórheðin.

Virksleiðslur kunnu gera meira fyri at fáa fólk við ymiskum vitanum at tosa saman.

– Kanningar vísa, at um ein fyrirteka gevur starvsfólki góðar møguleikar fyri at møtast, so stimbrar hon nýmenning. Tað kunnu til dømis vera regluligir

Verkætlan

Heiti: Mekanismurnar handan deiling av vitan grundað á royndir í nýskapan í føroysku fiski- og alivinnuni

Slag: Ph.d.-verkætlan

Granskari: Tórheðin J. Jensen, umsitingarleiðari á p/f Varðanum

Stovnur: P/f Varðan og Henley Business School

Verkætlanarskeið: Oktober 2014 – oktober 2018

Stuðul úr Granskingargrunninum: 270.000 kr.